

אונזער נשיון פלעטל

מלוטט ע"י תלמידי תלמוד תורה "בת עין" ♦ ע"ש הרה"ק מאוריטש ♦ פעהי"ק צפת ת"ו

פֿרשט פֿקודי • תשנ"ז ♦ גליון 172

אינטרעסאנט

מדרור זה מוקדש

לדגל נישואי החתן המופלג
במור יעקב ישראל טרום נ"ו
יה"ר שיובה להקים בית נאמן בישראל
ולראות דורות ישרים ומבורכים

חופה וקדושין

היות והנושא קצת מבולבל, בפרט אצל בני הנעורים, ננסה בשורות הבאות לעשות קצת סדר בעניינים אלו.

כדי שתכנס האשה לרשות בעלה צריך לעשות בה שני קניינים: (א) ארוסין (בלשון התורה) או קדושין (בלשון חכמים). (ב) נשואין שזה החופה.

הארוסין אוסר אותה על כל העולם ודינה כאשת איש גמורה, והנשואין מתיר אותה לחיות עם בעלה.

בזמן הגמרא ובזמננו

בזמן הגמרא היו עושין הארוסין מיד לאחר השידוך (-הסכם נשואין בין הבעל והאשה), והיו ממתינים י"ב חודש ואז היו עושין הנשואין.

בזמננו עושין הקדושין תחת החופה⁽¹⁾.

החופה

ישנם ג' דעות מה זה חופה:

(א) כיסוי הכלה בהינומא. (ב) פריסת יריעה מעל ראש החתן והכלה (מה שנקרא בפי העם 'חופה'). (ג) חדר יחוד⁽²⁾.

(1) כך שלמעשה מעמד החופה מתחלק ל-2 חלקים. חלק א' הקידושין: ברכת 'אשר קדשנו במצותיו וצונו על העריות וכו', ונתינת הטבעת ואמירת 'הרי את מקודשת' וכו'. ומפסיקים בקריאת הכתובה. חלק ב' הנישואין שהם אמירת ה'שבע ברכות'. (2) ראה בארוכה טור וש"ע אבן העזר סימן סא, דרישה, בית יוסף, דרכי משה.

והתחזקתם

רצה יענקל'ה ללכת ללמוד, והנה לפניו נערמו קשיים ומניעות שונות ומשונות, אך יענקל'ה יודע בדיוק מהיכן נובעים כל המניעות, הלא הוא היצר הרע העושה כל פעולה כדי למנוע יהודי מללמוד. אכן אין הוא נבהל ומתגבר על כל המניעות, תכף ומיד רץ לבית המדרש ומתישב ליד הגמרא.

אף שהוא רוצה להתחיל ללמוד, לפתע עולות מחשבות בלבו: 'הכי ראוי אני ללמוד, אתמול עשיתי מעשה לא ראוי, היום נכשלתי בכך וכך, הלא כתיב וְלַרְשָׁע אָמַר אֱלֹקִים מַה לָּךְ לִסְפֹּר חֲקֶיךָ. יענקל'ה מצליח להתגבר ובכל זאת מתחיל ללמוד, אך המחשבות טורדות את מחו.

יענקל'ה רק צריך לשים לב מי הוא זה ואיזה הוא אשר מלאו לבו ב'הרהורי תשובה' בביכול, זהו אותו יצר שערס לפניו המכשולות טרם לכתו ללמוד, הוא זה שמבלבל את מחשבותיו כשמתניב ללמוד, והוא הסורדו בעת למודו. משרתו אחת, אם לא יצליח למנוע אותו לגמרי מללמוד, לפחות שילמד מתוך עצבות, זה מה שהוא רוצה להרויח.

על הפסוק וַיִּכְרֹךְ אֹתָם מִשָּׁה כּוֹתֵב רַשִׁי שְׁבָרְכָם שֶׁתִּשְׁרָה שְׂכִינָה בְּמַעֲשֵׂה יְדֵיהֶם, מְבָאֵר ה'תפארת שלמה', שְׁבָרְכָת מִשָּׁה הִיְתָה שִׁיזְכוּ לְהִתְגַּבֵּר עַל יִצְרָהּ, אֲשֶׁר מְגִיעַ בְּמִסְוֶה שֶׁל צַדִּיקוֹת לֵאמֹר: אֵתָה בֶן אָדָם לָמָּה תִּכְנִס אֶת עֵצְמְךָ לַעֲבֹדָה הַקְדוּשָׁה הַזֹּאת וְאֵתָה מֵלֵא עֲוֹנוֹת וּפְשָׁעִים חֲלִילָה, הִירָצָה ה' מִיָּדְךָ? וְכֵהֲנָה רַבּוֹת בְּהִזְכִּירוֹ עֲוֹנוֹתָיו רַק בְּשִׁעַת תּוֹרָה וּתְפִלָּה, לְמַעַן הִבִּיאוּ לַעֲשׂוֹת הַמִּצְוָה בְּעֶצְבוֹת בְּלִי שְׂמָחָה.

לכן בְּרַכָּם יְהִי רָצוֹן שֶׁתִּשְׁרָה שְׂכִינָה בְּמַעֲשֵׂה יְדֵיהֶם, שֶׁתִּתְגַּבְּרוּ עַל יִצְרָהּ וְתַעֲבְדוּ אֶת ה' בְּשִׂמְחָה, וְאֵז תִּשְׁרָה הַשְׂכִּינָה בְּמַעֲשֵׂה יְדֵיהֶם - בַּתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹת שֶׁלָּכֶם, כִּי אֵין הַשְׂכִּינָה שׁוֹרָה אֶלָּא מִתּוֹךְ שְׂמָחָה שֶׁל מִצְוָה.

קורץ און שארף

הַמִּשְׁכָּן מִשְׁכָּן. ברש"י: רמז לשני בתי המקדש שנתמשכנו. לכן על הראשון כתב 'הַמִּשְׁכָּן עִם הָא', כי היו בו ה' דברים שלא היו בבית שני. (מחזה אברהם)

וַיְהִי זֶה־בַּתְּנוּפָה. אין וַיְהִי אלא לשון צער, צער גדול הוא שאדם מנוף את זהבו כדי להתפאר בעשרו. (משמרת איתמר)

מַעֲשֵׂה חָשֵׁב. לא די רק לחשוב מחשבות טובות, צריך גם לעשות למעשה - **מַעֲשֵׂה חָשֵׁב** המעשה יהיה סמוך ומחובר למחשבה. (חסד לאברהם)

שָׁפָה וַיְהִי לָפִיו לֹא יִקְרַע. כאשר **שָׁפָה וַיְהִי לָפִיו**, שישמור פיו מדיבורים אסורים, יהיה ניצול מכל פגע - **לֹא יִקְרַע**. (אמרי חיים)

אֲבִי זָכָרוֹן לִבִּי יִשְׂרָאֵל. האבנים עשויים לזָכָרוֹן לִבִּי **יִשְׂרָאֵל**, שכשיזכרו ששמותם חקוקים לפני ה' ישמרו מכל עבירה ועון. (משר חכמה)

וַתִּכַּל כָּל עֲבֹדַת מִשְׁכָּן אֹהֶל מוֹעֵד. תכלית **כָּל עֲבֹדַת** האדם, שיטור ויזכר עצמו להיות ראוי להשראת השכינה - **לְמִשְׁכָּן אֹהֶל מוֹעֵד**. (מבשר צדק)

וַיִּבְרָךְ אֹתָם מֹשֶׁה. ברש"י: 'אמר להם יהי רצון שתשרה שכינה במעשה ידיכם'. ברכם שכתבו שזכיתם במשכן להמשיך השראת השכינה על דברים גשמיים, כן תזכו להמשיך השכינה בכל מעשה ידיכם. (אמרי חיים)

א טיפּע געדאַנק

התורם משלו ממושיך ברכה על נכסיו

וַיִּבְרָךְ אֹתָם מֹשֶׁה. כתב רש"י: 'אמר להם יהי רצון שתשרה שכינה במעשי ידיכם'. בְּאִשֶּׁר הָאָדָם תּוֹרֵם מִשְׁלוֹ לְשֵׁם שָׁמַיִם, הוא מְמַשֵּׁד אֶת הַשְּׂכִינָה לֹא רַק עַל הַחֶלֶק שֶׁהוּא תּוֹרֵם, אֲלֵא אִף הַנִּשְׁאָר בְּיָדוֹ חֵל עֲלֶיהָ הַבְּרָכָה, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חז"ל "חֲשָׂה אֶחָת פּוֹטְרֶת כָּל הַבְּרִי", כְּלוּמַר שֶׁכָּל הַבְּרִי מִתְבָּרֵךְ עַל יְדֵי זֶה. וְזֶה מִה שֶׁאָמַר לָהֶם מֹשֶׁה 'יְהִי רָצוֹן שֶׁתִּשְׁרָה שְׂכִינָה בְּמַעֲשֵׂי יְדֵיכֶם', לֹא עַל מְלָאכַת הַמִּשְׁכָּן לְבַד, כִּי גַם עַל מַעֲשֵׂי יְדֵיכֶם אֲשֶׁר בְּבִתְיֻכֶם תִּשְׁרָה הַשְּׂכִינָה וְהַבְּרָכָה. (תפארת שלמה להרה"ק רבי שלמה מראדאמסק)

פניני בת עין

עַל יְדֵי עֲנָה יָכוֹל לְזָכּוֹת לְאֹדֶר ה' אִף טָרָם זִכְרוֹ עֲצָמוֹ

אֵלֶּה פְּקוּדֵי הַמִּשְׁכָּן מִשְׁכָּן הָעֵדוּת. דָּרְשׁוּ חז"ל: מִשָּׁה צָוָה לַעֲשׂוֹת כָּלִים תַּחֲלָה וְאַחֵר כָּף מִשְׁכָּן, אָמַר לוֹ בְּצִלָּל כָּלִים שֶׁאֲעֲשֶׂה לְהִיכֵן אֲכַנִּיסָם, אֲלֵא כָּף מִנְהַג הָעוֹלָם לַעֲשׂוֹת תַּחֲלָה בֵּית וְאַחֵר כָּף כָּלִים, אָמַר לוֹ מֹשֶׁה בְּצִל אֵל הֵייתָ, כָּף צָוָה לִי הַקֶּב"ה, וְכֵן עָשָׂה הַמִּשְׁכָּן תַּחֲלָה וְאַחֵר כָּף כָּלִים. דְּהֵנָּה תַּכְלִית עֲבֹדַת הָאָדָם שֶׁיִּכְיֵן עֲצָמוֹ לְהִיּוֹת מִכֵּן לְהַשְׁרָאת הַשְּׂכִינָה שֶׁיֵּאִיר אוֹר הַשְּׂכִינָה עַל גּוֹפּוֹ. וְלִמַּד אוֹתָנוּ דּוֹד הַמֶּלֶךְ כִּידָד לְזָכּוֹת לְזֹאת: "נִצַּר לְשׁוֹנֵף מֶרֶע וּשְׂפָתֶיךָ מִדִּבֵּר מִרְמָה סוֹר מֶרֶע וְעָשָׂה טוֹב" שֶׁתַּחֲלַת הַכֹּל יִשְׁמַר פִּיו וְלִשְׁוֹנוֹ, וְאַחֵר כָּף זִכְרוֹ עֲצָמוֹ מִכָּל רָע וַיִּקְדַּשׁ עֲצָמוֹ בְּטוֹב, וְאָז יִזְכֶּה ל'"עֲנִי ה' אֵל צַדִּיקִים". וְזֶה מִה שֶׁאָמַר בְּצִלָּל לְמֹשֶׁה: 'כָּלִים לְהִיכֵן אֲכַנִּיסָם' כְּלוּמַר אִיךָ אֲפָשָׁר לְזָכּוֹת לְאוֹר הַשְׁרָאת הַשְּׂכִינָה בְּבִתְיֻת הָאֲרוֹן וְהַשְּׁלָחַן וְהַמִּנְוָרָה, אָמַר לוֹ מֹשֶׁה שֶׁאֲכֵן כָּף הוּא הַסֹּדֵר לְהִיכֵן תַּחֲלָה הַמִּשְׁכָּן דְּהֵינּוּ זִכְרוֹ הַגּוֹף וְאַחֵר יִזְכֶּה לְהַשְׁרָאת הַשְּׂכִינָה. אֲבָל מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ הַכִּנְעָה וְעֲנָה יָכוֹל לְזָכּוֹת לְהַשְׁרָאת הַשְּׂכִינָה אִף בְּטָרָם זָכוֹ עֲצָמוֹ לְגַמְרִי. וְזֶהוּ: **אֵלֶּה פְּקוּדֵי הַמִּשְׁכָּן מִשְׁכָּן הָעֵדוּת**, רִאשִׁי תְבוֹת בְּגִימָטְרִיא 'עֲנָה', שֶׁעַל יְדֵי עֲנָה זִכָּה לְהִיּוֹת מִשְׁכָּן הָעֵדוּת.

א שיין ווארט

אֵלֶּה פְּקוּדֵי הַמִּשְׁכָּן מִשְׁכָּן הָעֵדוּת. דרשו חז"ל על הפסוק "גם אלה תשכחנה" זה מעשה עגל שאמרו "אלה אלהיך ישראל", "ואנכי לא אשכחך" זה מעשה סיני ששמעו בו "אנכי ה' אלקיך". ומבאר הרה"ק מבארדיטשוב כי הקב"ה אינו רוצה לזכור את מעשה העגל לגנותם של ישראל, אבל למעלתם של ישראל זוכר הוא, כי אם היו ישראל ברום המעלה ואמרו "נעשה ונשמע" אין בכך מעליותא, אבל כשרואים שתוך תקופה קצרה ממתן תורה היו מסוגלים לעשות העגל, הרי זה סימן שעדיין לא טהרו לגמרי מטומאת מצרים והרע היה עדיין חקוק בתוכם, הרי זה שבח ומעלה גדולה לישראל שאפילו הכי

אמרו "נעשה ונשמע". ובזה יתבאר הפסוק "אלה פקודי" אימתי יפקדו ה' ויזכור את ה'אלה' - חטא העגל, כשיפקוד ויזכיר "משכן העדות" - זכות קבלת הלוחות שהם עדות לישראל. (אמרי חיים)

אֵלֶּה פְּקוּדֵי הַמִּשְׁכָּן מִשְׁפַּן הָעֵדוּת אֲשֶׁר פָּקַד עַל פִּי מֹשֶׁה. כתב רש"י 'רמז למקדש שנתמשכן בשני חורבנין על עונותיהן של ישראל'. יש לומר דידוע דאילו היה משה נכנס לארץ ישראל לא היה ישראל חוטאים בעבודה זרה, וכיון שכך לא היה נחרב בית המקדש, רק שכיבתו עם אבותיו גרמה שזנו אחרי אלהי נכר הארץ, וזה גרם לחורבן בית המקדש. ובזה יש לפרש "משכן העדות אשר פוקד" - 'פוקד' לשון חסרון כמו 'ויפקד מקום דוד', מה הסיבה שנחסר מהם בית המקדש, "על פי משה" בגלל החטא שאמר בפיו "שמעו נא המורים" שלכך נענש לא להיכנס לארץ ישראל, ומזה נתגלגל שחטאו בעבודה זרה ונחרב בית המקדש. (שיר מעון)

וַיַּעֲשׂוּ אֶת צִיצִי וּגו' וַיִּקְרְבוּ עָלָיו מִכְתָּב פְּתוּחֵי חוֹתָם קֹדֶשׁ לֵה'. יש לדקדק דלעיל בפרשת תצוה אצל הציווי נאמר "ופתחת עליו פיתוחי חותם" וכאן הוסיף וכתב "'מכתב' פתוחי חותם". ונראה דהנה איתא בגמרא שלכתחילה לכתוב בשתי שורות, 'קודש למ"ד' למטה והוי"ה למעלה, אך למעשה כתבוהו בשיטה אחת וגם זה כשר. והנה מובא בירושלמי דעת בית שמאי וכן פסק הרמב"ם שאות אחת נחשבת לתובה, וכיון שהכותב ג' תיבות צריך שירטוט, א"כ כשכותבים 'קודש להוי"ה' הם שלשה תבות וצריך שירטוט. ובזה יבואר הפסוק שכתב כאן "'מכתב' פתוחי חותם" דהנה מצינו בגמרא שבלא שירטוט נקרא איגרת, אם כן כיון שלמעשה כתבוהו בשיטה אחת 'קודש להוי"ה' היו רק ב' תבות ולא היה צריך שירטוט, לכן כאן כשכותב לאחר כיצד כתבוהו כתב 'מכתב', שכתבוהו כאיגרת שאינו צריך שירטוט. (צפנת פענח)

וְלֹא יָכַל מֹשֶׁה לְבֹא אֶל אֱלֹהִים מוֹעֵד כִּי שָׁכַן עָלָיו הָעֶנָן. וכתב רש"י: "וכתוב אחד אומר 'ובבוא משה אל אהל מועד', בא הכתוב השלישי והכריע ביניהם "כי שכן עליו הענן". להבין הענין מדוע דוקא כאן נכתב ללמוד ממדה זו של שני כתובים וכו'. שידוע מהמגיד ממעזריטש שי"ג מדות שהתורה

נדרשת בהן הן כנגד י"ג מדות של רחמים, נמצא שהמדה הי"ג שהתורה נדרשת שהוא 'שני כתובים המכחישים זה את זה', והוא כנגד "ונקה לא ינקה" במדות הרחמים. ופרש רבי צבי הירש מזידיטשוב על פי הא דאיתא בגמרא, כתוב "ונקה" וכתוב "לא ינקה" אלא מנקה לשבים ואינו מנקה לשאינם שבים. איך למדו זאת חז"ל, מ"ג של מיכה בפסוקים "מי קל כמוך", שהמידה הי"ג הוא "מימי קדם" שהוא התשובה שנברא קודם בריאת העולם. ובזה פרש "וכאן" כלומר במדה הי"ג "שני כתובים המכחישים זה"ז" שהם "ונקה" - "ולא ינקה", בא הכתוב השלישי "מימי קדם" והכריע ביניהם. ולכן כאן במלאכת המשכן למדו ממדת שני כתובים המכחישים, להודיע ששבו בני ישראל בתשובה ולכן כיפר להם השי"ת על חטא העגל. (צמח דוד)

מִעֲשֵׂה ה'לֶעָד אֶזְנֵי מְלִיצוֹת

קהלה אחת היו צריכים לבנות בית כנסת, לצורך כך התרימו את הקהל ונאסף סכום מכובד למטרה קדושה זו. היו שם אנשים אשר התחילו לרנן אחר העסקנים לומר כי נטלו לכיסם מתרומות הקהל, ודרשו לפרסם חשבון מדויק של התרומות וההוצאות של הבניה. כששמע הרב שחשובי הקהל נחשדים בחוסר ישרות ונאמנות, דרש ואמר: במעשה העגל מצינו שהביאו העם את כל גזמיהם, אך עסקני הערב רב ידעו לעשרו במעשר ראשון ומעשר שני ומעשר מן המעשר, ובמקום שיצא שור גדול ושמן, לא יצא אלא עגל קטן, ואם זאת אף אחד לא דרש לדעת היכן נמצא הכסף. אך כשהגיעו לבנין המשכן כתוב במדרש שמושה שמע את ליצני הדור אומרים שנתעשר מתרומת המשכן, לכן מנה את כל התרומות ואת מה שעשו בהן, והיה חסר בהם 1,775 עד שהאיר הקב"ה את עיניו וזכר **וְאֶת הָאֵלֶּף וְשִׁבְעֵי הַמֵּאוֹת וְחֲמִשָּׁה וְשִׁבְעִים עֶשֶׂה וָיּוֹם לְעַמּוּדָיִם.** כך הם הדברים כאן, כאשר באים לקנות דברי תאוה לא מחשבים שמשלמים עבור מנת בשר צלי או עיסה מתובלת בכפל כפלים, ומשלמים בראון ובחפץ לב, ואילו בבנין בית כנסת דורשים דין וחשבון כל פרטה ופרטה מה נעשה בה.

בתי כנסת האר"י ז"ל

במאמרים הקודמים: כתבנו על שתי בתי כנסת הנקראים על שם האר"י, הספרדי והאשכנזי. היות וראינו ושמענו כי שורר בבלבול גדול בענין, אמרנו לצאת במאמר מיוחד להבהיר את הדברים.

בצפת נמצאים שלשה בתי כנסת הנקראים על שם האר"י ז"ל: בית כנסת האר"י הספרדי, בית כנסת האר"י האשכנזי, בית מדרש האר"י (אשכנזי).

בית כנסת האר"י הספרדי

הוא מן הוותיקים בצפת, והוא שמש את עדת המערביים. הוא היה נקרא כנסת אליהו הנביא, שנקבלה היתה בידם שאליהו הנביא התפלל בו. בית כנסת זה הוא המקום בו קבע האר"י את תפלתו. בו קרא והעלה לתורה את שבעת הרועים, ובו נמצא החדר שבו על פי המסורת היה האר"י הקדוש לומד עם אליהו הנביא.

בית כנסת זה נמצא מעל בית החיים, בקצה שכונת ברסלב, בסוף רחוב האר"י מעט לפני המדרגות היודרות למקוה האר"י.

בית כנסת האר"י האשכנזי

במאמר הקודם העלינו השערה, כי הוא בית כנסת 'גריגוס' בו היה האר"י מתפלל מנחה בערב

1 לא ידוע מתי זה היה, אבל זה ברור שנקרא כך עוד לפני זמנו של האר"י הקדוש, שפבר נזכר על ידי רבי משה פאסולא שבגמר בשנת רפ"א-רפ"ג (האר"י נולד רצ"ד).

2 בספר 'קורות העתים' לרבי מנחם מענדל מקאמניץ שגבר בצפת בשנת תקצ"ד כותב **"יש בה שלשה עשר בתי כנסיות, ובהם יש שני בתי כנסיות שבהם היה מתפלל האר"י ז"ל"**. מסתבר שהפניה לבית הכנסת האר"י הספרדי, ובית הכנסת האשכנזי שבו היה האר"י מתפלל בקביעות תפלת הפנחה בערבי שבתות. ולפי זה אפשר לומר כי לכן נקרא 'בית כנסת האר"י' על שם שהיה מתפלל בו. אך בספר 'שערי ירושלים' לר' משה רייזער (נכתב בשנת תרכ"ה) כתב: **"בתי כנסת מקהאשכנזים, בית הכנסת של רבינו האר"י ז"ל, בני על מקום**

שבת², והחצר שלפני פתח הכניסה (במערב) הוא השדה בו היה מקבל שבת.

ברבות הימים הפך בית כנסת זה לבית מדרשם של קהלות החסידים, בו התפלל הרה"ק רבי חיים מטשערנאויץ בעל 'באר מים חיים', וככל הנראה גם רבי דוד שלמה מסוראקא בעל 'ערבי נחל'.

בית כנסת זה נמצא כיום בתוך העיר העתיקה, כשיוצרים במדרגות היודרות מכיין 'כפר המגנים' עד למטה, בצד ימין יש שער שזנקנסים בה אל החצר שלפני בית הכנסת, מול ישיבת 'נחלת נפתלי' (הרב פייבלזון).

בית מדרש האר"י

סמוך לבית הכנסת האשכנזי לצד דרום, עומד בית מדרש על שם האר"י ז"ל. בית מדרש זה נקרא 'בית מדרש חקל תפוחין'⁴, בהיותו סמוך לשדה בו היה האר"י הקדוש מקבל שבת⁵.

בית המדרש נבנה לאחר פטירת האר"י הקדוש, מעל הפתח נקבע טבלה בה כתוב: **"חקל תפוחין קדישין, בית המדרש של רבינו האר"י**

הקדוש זיע"א, הוקם ש' [נת] של"ה תשן ש' [נת] תרצ"ז".

מקום בית המדרש הוא במדרגות היודרות מכיין 'כפר המגנים' לצד שומאל. קשת של אבנים מחבר בין בית המדרש לבית הכנסת, כשמעבר המדרגות עובר תחת לקשת זו⁶.

הקשת המחברת בין בית כנסת האר"י האשכנזי לבית מדרש האר"י, הכתול מצד ימין הוא כותלו הדרומי של בית הכנסת. הגדר מצד שמאל הוא גדר חצר בית המדרש

השדה שם הלך עם התלמידים לקבל שבת⁷, לפי תארויו ברור שמדבר על בית כנסת זה. עם זאת ידוע גם שבימי האר"י היה בית כנסת של אשכנזים שהאר"י היה מתפלל שם לפעמים.

3 בית הכנסת נבנה ככל דיני בית כנסת הפוסטים בולטון צרוך (סימן קמא). ויש לו דין בית כנסת לכל דבר, ומסתמא משום כך נבנה השני 'בית מדרש'.

4 במאמר הקדם כתבנו שביית הכנסת נקרא כך, אך אין זה נכון, כפי שהוצא להלן מפה שחקיקו על טבלה בבית המדרש.

5 לא ידענו את גדל מקום השדה, ויתכן שהמקום שהיה מקור "כחל סביב עד חצי קומת אדם" (כמובא באהבת ציון), כלל גם שטח זה של בית המדרש.

6 וא"ה עוד נאירוף בענין בית הכנסת ובית המדרש.